

La processonària

(ALDC, VII, 1558. La processonària)

La *processonària* és una ‘eruga que es trasllada formant llargues fileres (*corrues, carretera, camí, rengle, reng, renglera, rua, cordó, professó* en diuen els inf.), que repta seguint el fil de seda segregat per l'eruga de capçalera i que és plaga del pi (la *Thaumetopoea pityocampa*) i del roure (la *Thaumetopoea processionea*) (Vilarrúbia, 1989: 144-148); el mot és d'ús força recent (Sarsanedas, 1954, ap. CTILC), probablement pres del cast. *procesionaria*. Tractant-se d'un mot culte, encara que per via indirecta, ha sofert algun canvi per adaptació a les característiques del dialecte: *pro[θ]essionària* 108, a partir de *pro[θ]essó; processionari* 74 i *canilla processionari* 7, amb pèrdua de la [ə] final del segment *-ia*, pròpia del mall. i el ross.; alg. *polsassionera* 85, amb metàtesi i lambdacisme de la primera síl·laba, propis de l'alg., i un suf. imputable al fr. *processionnaire*; el canvi també pot ser degut a etimologia popular (*passionària* 44, 76, *passionari* 73, per homonimització amb *passió*). Pot aparèixer un sintagma amb nucli diferent: *cuc processional* 190 o *gussano processional* 190 (← cast.). També trobem *eruga* (amb les seves var.) o *cuc/cuca*, isolats, o com a nuclis d'un sintagma: *eruga* (var. *oruga, orua, uruga, urua, aruga, arua, arrua, rua, gruga, grua*), amb determinant referit a l'arbre (*de pi, del pi, de pins, dels pins*) o a una altra característica (*de bolsa* 181

← cast.). Semblantment *cuc*

(var. *de pi, del pi, des pins, dels pins, que crien les pins*),

amb el complement ampliat al lloc on es troba (*del bosc* 89, *de la muntanyeta* 171, *de l'abre* 106) o a una altra característica (*cuc verd* 93; *cuc borrot* 92, der. de *borra* < llat. tardà *BŪRRA*; *cuc venenós* 173 ← cast. *venenoso*); o *cuca* 17, 42, 43 (*de pi* 56, *dels pins* 52). El seu caràcter urticant justifica *verí* 22, 23, 29, 31, 32 (< **VENĪNU*), que l'eruga té al pelatge (var. *bri*, amb síncope vocàlica, *verí dels pins* 11 i *tiraverins* 21, compost del present d'indicatiu de *tirar* i *verins*).

Altres significants: a) descriptius, com *rosquilla* 189 (← cast.), pel fet d'enroscar-se; b) per confusió amb una altra espècie, *llèmena* ‘ou del poll del cap’ 145 (< llat. vg. *LENDINE*); *aranyó* 117 (dim. de *aranya* < *ARANĒA*) i *estaranany* 117, var. de *tararany*, que es refereixen al “niu de la processonària”.

Processonària, d'escasses realitzacions geogràfiques, presa del cast. *procesionaria*, documentada des del 1926 sobretot en obres entomològiques, i manllevada a l'it. *processionaria* (1749, *DEI*) o, millor, al fr. *chenilles processionnaires* (1734, *DHLF*) (cf. l'alg. *polsassionera*, més afí al mot de la probable llengua prestadora), on es documenta anteriorment i que és un der. de *processione* o de *procession*, respectivament, per la “llarga filera” o “professó” que la caracteritza. Dominen les formes perifràstiques amb el nucli *eruga* o *cuc* (per a més informació, veg. mapa 1021).

Són mots normatius *processonària*, des del *DIEC*₁, 1995, i *eruga del pi*, des del *DIEC*₂, 2007.

